

Recenzja rozprawy doktorskiej, dorobku artystycznego oraz dydaktycznego mgr Joanny Krokosz przygotowana w związku z przewodem doktorskim, wszczętym 5.07.2019 na Wydziale Form Przemysłowych Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Tytuł rozprawy doktorskiej „Poprawa jakości życia osób starszych Therapy Set – zestaw pomocy terapeutycznych”.

Niniejsza recenzja sporządzona została na podstawie przedstawionych dokumentów:

- Rozprawa doktorska „Poprawa jakości życia osób starszych Therapy Set – zestaw pomocy terapeutycznych” - publikacja tekstowo - ilustracyjna licząca 322 strony
- Portfolio zawodowe i dydaktyczne - przedstawione w formie prezentacji

Krótką charakterystyką kandydatki

Mgr Joanna Krokosz jest absolwentką Wydziału Form Przemysłowych ASP im. Jana Matejki w Krakowie, którego dyplom licencjacki otrzymała w roku 2013, a dyplom magisterski w roku 2015. Obecnie związana jest z zawodowo z macierzystym wydziałem. Prowadzi zajęcia w Pracowni Projektowania Alternatywnego, Laboratorium Projektowania Uniwersalnego oraz Pracowni Projektowania Społecznie Odpowiedzialnego w Katedrze Metodyki Projektowania. Do roku 2019 pracowała również na Wydziale Sztuki, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Niezależnie od pracy na uczelni prowadzi bogatą działalność projektową. Zajmuje się projektowaniem produktów, projektowaniem społecznym i uniwersalnym, w szczególności dla osób starszych i niepełnosprawnych. Wiele jej projektów jest upowszechnianych na zasadzie Open Source.

Ocena rozprawy doktorskiej pt. „Poprawa jakości życia osób starszych Therapy Set – zestaw pomocy terapeutycznych”.

Dziełem stanowiącym podstawę pracy doktorskiej pani Joanny Krokosz jest projekt zestawu pomocy terapeutycznych do zastosowania w warunkach terapii zajęciowej prowadzonej dla osób starszych w Domach Pomocy Społecznej. Specyficzne warunki jakie stwarzają DPS-y zostały szczegółowo przeanalizowane przez Doktorantkę w badaniach poprzedzających projekt. Opisane zostały zarówno warunki przestrzenne, jak i styl oraz atmosfera tego dość smutnego miejsca. Przeprowadzono również wnikliwą analizę przyszłych użytkowników zaprojektowanego zestawu terapeutycznego. Długa lista niedomagań fizycznych i psychicznych oraz znaczne ich zróżnicowanie, wywołują w pierwszej chwili poczucie bezradności. Z opisu wydaje się, że sam system jest bezradny, kultywując

nudne i rutynowe sposoby postępowania, nie znajdujące odzewu w potrzebach i chęciach pensjonariuszy. Tym większy szacunek budzą ludzie – nieliczni terapeuci i wolontariusze, którzy w warunkach permanentnego niedoinwestowania i szczupłości kadry, usiłują wypełniać swoje obowiązki. W taki dokładnie przeanalizowany i opisany świat wchodzi młoda projektantka Joanna Krokosz. Już sam fakt podjęcia tego tematu i próba interwencji projektowej dowodzi determinacji Doktorantki i najcenniejszej postawy jaką jest wiara w moc designu czynienia świata lepszym. To górnolotne sformułowanie odzwierciedla jednak pewne wyważenie w podejściu projektanta. Czynienie świata lepszym nie oznacza czynienia go jednoznacznie dobrym, czy rozwiązywania wszelkich problemów w sposób bezdyskusyjny i ostateczny. Doktorantka zdaje się wyczuwać tę subtelną różnicę, prowadząc swój projekt w sposób realistyczny. Mówi o poprawie jakości życia osób starszych, nie aspirując do rozwiązania jakiegokolwiek z opisanych przez nią trudnych problemów, w stosunku do wszystkich potencjalnych użytkowników projektu. W tej sytuacji jednak, każdy krok, każdy wysiłek w kierunku poprawy, nie daje się przecenić.

Czym jest właściwie zaproponowany projekt doktorski? W mojej ocenie to próba zbudowania kilku scenariuszy działań z podopiecznymi DPS, które pomóc mają kadrze terapeutycznej wyjść poza słabo działające schematy postępowania na obszarze terapii zajęciowej. Świadomość fizycznych i psychicznych ograniczeń pensjonariuszy w połączeniu ze świadomą potrzebą wycofania się, jaką wielu z nich odczuwa, każe Doktorantce budować te scenariusze bardzo ostrożnie. Prostota działań odbudowujących małą motorykę oraz stymulujących wszystkie zmysły jest chyba podstawową cechą zaproponowanych rozwiązań. Siedem przygotowanych schematów działania terapeutycznego stymuluje różne zmysły i umiejętności. Memory, kolorowane kartoniki, służą jako karty w znanej grze pamięciowej polegającej na odgadywaniu pozycji odwróconych par kart. Stymuluje wzrok i pamięć. Nawlekanka 1 i Nawlekanka 2 to nawlekanie na gumkę drewnianych kulek, które zróżnicowane są wielkościami lub barwnie. Usprawniają funkcje dotykowe i wzrokowe. Tkaninowe woreczki obciążeniowe napełniane przez użytkowników pestkami wiśni, pełnią funkcje termoforów stymulujących propriocepcyjną, czyli wewnątrzcielesną odczuwanie ciężaru czy temperatury. Zestaw pojemników z zapachami to niezwykle efektywny sposób podtrzymywania pamięci węchowej. Dźwiękowe bingo daje szansę na przywracanie wspomnień dźwiękowych. Zawiera zestaw znakowych rysunków przedmiotów i plików dźwiękowych wydawanych przez te przedmioty, które odtwarzane są przez terapeutę, a rozpoznawane i komentowane przez osoby poddawane terapii. I wreszcie zabawa ciastoliną stymulująca dotyk. Jeśli chodzi o ten ostatni scenariusz, to raczej wyeliminowałbym z niego lepienie obiektów naśladujących pierogi, ciasteczka i inne obiekty jadalne na rzecz ćwiczeń służących powstawaniu obiektów abstrakcyjnych, ozdobnych lub biżuteryjnych. Wydaje mi się, że tej sytuacji powinno unikać się naśladowania czynności prawdziwych, których z racji obniżenia możliwości motorycznych lub trudności technicznych pensjonariusze DPS wykonywać już nie mogą.

Niemniej jednak zaproponowany zestaw obiektów i związanych z nimi czynności, wydaje się dobrze skorelowany z potrzebami i możliwościami zaangażowanych osób. Wiele czynności ma charakter intuicyjny i kojarzy się z codziennymi czynnościami, jakie osoby te podejmowały w przeszłości. Niewątpliwym walorem obiektów jest możliwość ich wytworzenia przez samych pensjonariuszy DPS-ów. Obniża to oczywiście cenę wykonania obiektów oraz tworzy system, w którym osoby poddawane terapii zajęciowej wykonują w jej toku obiekty użyteczne dla siebie, które dalej służyć będą celom terapeutycznym.

Ważną rolę odgrywa tu plastyka zaproponowanych elementów, sprowadzona do znakowych, podstawowych form, nienarzucających żadnej estetyki. Ma to duże znaczenie w obliczu znacznego zróżnicowania użytkowników, wywodzących się z różnych środowisk i kultywujących w życiu bardzo różne wzorce estetyczne. Dotyczy to również instrukcji dla terapeutów, które zostały przygotowane starannie pod względem plastycznym i informacyjnym. Znakowa czarno-biała infografika i czytelna typografia dobrze spełniają swoją funkcję.

Myślę, że w rozwiązaniu więcej uwagi powinno się poświęcić funkcjonowaniu gotowego zestawu, a w szczególności sposobowi jego przechowywania. Tylko w jednym miejscu wspomina się o woreczku do przechowywania jednego z podzestawów elementów.

Szczególnie cennym elementem metodologii tego projektu było testowanie zaproponowanych rozwiązań na grupie pensjonariuszy DPS-u im. Ludwika i Anny Helclów. Uczestniczyli w tym oprócz Doktorantki fachowcy terapeuci, co podnosi znaczenie tych doświadczeń. Na podstawie testów autorka projektu wprowadziła w projekcie szereg modyfikacji służących optymalizacji funkcjonalnych. Warto też podkreślić wysoki poziom edytorski przedstawionej dysertacji doktorskiej. Spójność i prostota typografii uzupełnionej dobrze dobranym materiałem fotograficznym i infograficznym składają się na książkę, którą warto mieć w swoich zbiorach.

Rozprawę doktorską Pani Joanny Krokosz oceniam wysoko jako przykład projektowania zaangażowanego, gdzie projektant pełni rolę drugoplanową i służebną wobec wybranego celu. Rozwiązanie jest adekwatne pod każdym względem wobec potrzeb użytkowników i kadry terapeutów.

Ocena dorobku projektowo-artystycznego

Portfolio Pani Joanny Krokosz dzieli się na kilka części, z których najpoważniejszą jest część meblowa. Projektanta specjalizuje się w meblach dla dzieci, odpowiadając nie tylko na specyficzne potrzeby użytkowe, ale również znajdując dla nich odrębny wyraz plastyczny. Uwagę zwracają szczególnie meble dla włoskiego producenta Bellesempio nazwane Animaletti 1 i Animaletti 2. Animalne formy potraktowane bardzo umownie są jednak czytelne i nadają bardzo prostym meblom unikalny wygląd, prowokując dzieci do zabawy. Tak zwany „Jelonek” to siedzisko podobne w swojej koncepcji do

klasycznego krzesła dla dzieci Szlekysa i Winczego. Zastosowanie jednak okrągłych przekrojów nóg i rozdwojonego oparcia, czyni je jednak wyjątkowym. Podobnie szczególna jest realizacja licencjacka meblozabawki Popot. Łączy w sobie wiele możliwości użytkowych, realizując doskonale ideę mebla wielofunkcyjnego bez angażowania mechanicznych przekształceń. Również realizacja ławki dla Muzeum Etnograficznego w Krakowie jest godną zauważenia próbą stworzenia wielozadaniowego mebla publicznego o widocznej inspiracji ludowością.

Ciekawym projektem związanym z przetwórstwem drewna jest realizacja podłóg na polskiego producenta Barlinek. Przeobrażenie niedoskonałości tego materiału, jego sęków, w wartość estetyczną jest innowacyjne zarówno pod względem plastycznym jak i ma wymiar ekologiczny.

Ciekawą realizacją był projekt okrycie wodoodporne dla małych dzieci i osób starszych. Przy okazji tego magisterskiego projektu o nazwie DŹ-DŹU, projektantka dokonała syntezy potrzeb tych zdawałoby się odmiennych grup użytkowników, znajdując wspólne cechy dotyczące manualnej niezręczności i trudności w zakresie małej motoryki.

Styk tych dwóch grup, ludzi starych i dzieci, eksplorowany był również w projekcie „W co się bawić?” zrealizowanego dla Generatorskiej Innowacji Sieci Wsparcia 2, który usiłował wygenerować rozwiązania sprzyjające eliminacji stereotypowych uprzedzeń dzieci wobec osób starszych. Przygotowanie młodego pokolenia do starości jest niewątpliwie świeżą myślą społeczno-projektową, godną propagowania wśród projektantów.

Tworząc kurtkę przeciwdeszczową Uni przeznaczoną dla osób poruszających się na wózkach na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, Doktorantka wykorzystała wiedzę i umiejętności zgromadzone podczas realizacji dyplomu magisterskiego. Wykrój kurtki udostępniony został w ramach zasady Open Source dla wszystkich, którzy chcieliby sami ją uszyć. Projekt został wyróżniony nagrodą Make-me w 2020 roku.

Współpraca z wymienionym ośrodkiem zaowocowała kolejną realizacją z obszaru projektowania uniwersalnego, w szczególności uwzględniającą potrzeby osób powyżej 65 roku życia. Jest to projekt obuwia domowego OBU zabezpieczającego osoby starsze przed upadkiem i wiążącymi się z tym urazami i konsekwencjami psychologicznymi. Filcowe obuwie dobrze zamocowane na stopach posiada wygodnie uchwyty do zakładania i specjalną podeszwę dającą właściwe wycucie podłoża. Funkcja, ten podstawowy cel projektu zamknięta jest w minimalistycznej, podstawowej formie.

Współpraca z PDS-ami w wyniku której powstał projekt doktorski, zaowocowała również powstaniem mebli, a właściwie adapterów do mebli ADAPTI, funkcjonujących w domach opieki. Brak prywatności, brak bezpiecznego sposobu przechowywania i odkładania rzeczy zaowocował szeregiem usprawnień polegających na wprowadzeniu parawanów, tekstylnych kieszeni, dodatkowych uchwytów czy schowka zamykanego na klucz. Wnikliwa analiza sytuacji pensjonariuszy pozwoliła na stworzenie prostych, tanich rozwiązań znacznie ułatwiających funkcjonowanie w PDS-esie.

Sporą grupą projektów Doktorantki stanowią wystawy, zrealizowane w celu eksponowania prac studentów Wydziału Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Problemowe ekspozycje „Tradycja i nowoczesność”, „Blisko. Bliżej”, „Za-myślenie” i „Hello Design” charakteryzują się podobnym minimalistycznym podejściem do etalazu wystawienniczego oraz starannością w przygotowaniu towarzyszącej grafiki.

Przy tej okazji warto wspomnieć o stronie graficznej całego portfolio Joanny Krokosz. Grafika oparta o czarną typografię i czarno-białą infografikę i ilustrację budują wrażenie czystości i lekkości, co w połączeniu ze zwięzłymi i merytorycznymi opisami projektów, tworzy komunikatywną i łatwą w odbiorze publikację.

Cały dorobek projektowo-artystyczny oceniam bardzo wysoko. Wyróżnia go wysoki poziom poszczególnych projektów, zróżnicowanie podejmowanych tematów oraz bliskie mi podejście społeczne i redukcyjne do opracowywanych zagadnień. Rozwiązania przynoszące realne korzyści użytkownikom, osiągane są efektywnie, w oparciu o minimalną ilość przetworzonej materii. Projekty pokazywane były na licznych wystawach w Polsce, Estonii, Norwegii, Włoszech (Salone Internationale del Mobile w Mediolanie), Szwecji i Niemczech. Dodatkowymi osiągnięciami są granty jakie pozyskuje z powodzeniem Doktorantka z różnych instytucji zajmujących się wsparciem dla działań społecznych.

Ocena dorobku dydaktycznego

W portfolio nie ma na ten temat zbyt wiele. Wymienione są tematy podejmowane w 2 pracowniach Wydziału Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie oraz w Pracowni Projektowania Alternatywnego i Pracowni Projektowania Społecznie Odpowiedzialnego Wydziału Form Przemysłowych ASP w Krakowie. Szczególnie tematyka podejmowana w tych dwóch ostatnich pracowniach skłania do stwierdzenia, że dydaktyka Pani Joanny Krokosz, nakierowana jest na najistotniejsze problemy społeczne i środowiskowe współczesnego świata. Widać tam również poszukiwanie miejsca designu we współczesnej gospodarce i życiu społecznym. Zwróciły moją uwagę takie tematy podejmowane ze studentami jak: „Edukacja w czasie pandemii”, „Aging in place”, „Kryzys klimatyczny i co dalej”, „ Społeczny wymiar rzemiosła”, „Mikroaktywizm lokalny”.

Konkluzja

Projekt będący podstawą rozprawy doktorskiej pod tytułem „Poprawa jakości życia osób starszych Therapy Set – zestaw pomocy terapeutycznych” jest wyróżniającą się realizacją projektową oraz stanowi oryginalne osiągnięcie artystyczne, czym spełnia wymogi ustawy. Praca doktorska oraz wiele osiągnięć projektowo-artystycznych dowodzi aktywnego podejścia Doktorantki do rozwiązywania ważnych problemów społecznych. Portfolio Kandydatki jest znakomitym zestawem profesjonalnych osiągnięć projektowych wykonanych przy pomocy dojrzałego warsztatu projektowego, eksponowanym na licznych wystawach w całej Europie. Jej działalność dydaktyczna dotyka najistotniejszych problemów współczesnego świata. Z uwagi na powyższe stwierdzenia, w pełni popieram przyznanie pani magister Joannie Krokosz tytułu doktora w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Prof. zw. Grzegorz Niwiński, ASP w Warszawie

